

Kapittel 7:

Planleggarutdanninga ved Høgskulen i Volda:

Frå Lokalsamfunnsstudium til Bachelor i samfunnsutvikling og Master i planlegging og leiing

Jørgen Amdam, Roar Amdam og Grethe Mattland Olsen

Innleiing

I 2024 var det 50 år sidan dei første kandidatane frå Lokalsamfunnsstudiet vart uteksaminert frå Distriktshøgskulen i Volda og 23 år sidan dei første masterkandidatane vart uteksaminert frå Høgskulen i Volda. Det er såleis eit fint høve til å sjå tilbake på korleis studia kom i stand, korleis dei har utvikla seg og kor vi står i dag.

Korleis kom studiet i stand?

I lag med Bø var etableringa av Distriktshøgskulen i Volda resultat av ein kombinasjon av lokalt og regionalt politisk arbeid – og nasjonale initiativ frå mellom anna målrørsle og bygdeorganisasjonar. Ottosen-komiteen sitt forslag var lokalisering av dei nye distriktshøgskulane (DH) til regionale byar, med økonomisk-administrative fag og EDB-studium som kjerne. Dette fekk dei i Molde, i lag med transportfag. Volda skulle ha noko anna og sidan det var ein lærarskule i Volda frå før, var det peika på forsterking av grunnleggande fag knytt til lærarutdanning; naturfag, språk, kroppsøving, kultur-fag m.m. Men samarbeidet med nasjonale organisasjonar peika på noko meir; å utdanne til arbeid i utkantsamfunn – til bygdene. Rett nok starta DH Volda i 1970 med norsk og historie – tradisjonelle universitetsfag og med

<https://doi.org/7557/7.7877> Amdam, J., Amdam, R., Olsen, G.M.: Planleggarutdanninga ved Høgskulen i Volda: Frå Lokalsamfunnsstudium til Bachelor i samfunnsutvikling og Master i planlegging og leiing. I Aarsæther, N, (red.): Samfunnsplanlegging gjennom 50 år. Septentrio Reports 2 (2024).

© 2024 The author(s). This is an Open Access publication distributed under the terms of the

[Creative Commons Attribution 4.0 International License](https://creativecommons.org/licenses/by/4.0/).

Planleggarutdanninga ved Høgskulen i Volda:

Frå Lokalsamfunnsstudium til Bachelor i samfunnsutvikling og Master i planlegging og leiing

ein klar lokal profil. Men i tillegg ville den nye høgskulen utdanne for å dekke behov dei fann i utkantane, den gang to-årige yrkesretta utdanningar (Hallaråker og Birkeland 1981):

- Medie- og kommunikasjonsstudiet, med spesielt fokus på arbeidet i lokale og regionale aviser, men og lokalradio m.m. Fagfolk blei rekruttert m.a. frå NRK, og snart hadde høgskulen radio- og fjernsynssendingar frå egne sendarar!
- Organisasjons- og velferdslina, retta mot arbeid i m.a. frivillige organisasjonar, men og i kommunane – etter kvart vidareutvikla til utdanning av sosionomar og barnevernpedagogar. Kyrkjelydsarbeid var også inkludert i starten, men blei etter kvart eit eige studium.
- Lokalsamfunnsstudiet

Desse to-årige utdanningane var «nye», og ein kunne i liten grad bygge på eksisterande studieplanar og tidlegare erfaringar. For både studentar og tilsette var dette noko nytt og eksperimentelt. Mykje tid og ressursar blei brukt til å utvikle studia, gi dei innhald og fokus – eit arbeid med mykje diskusjon og til dels skarpe motsetningar. Skulle vi kopiere utdanningar som alt eksisterer, eller skulle vi bygge på nyare kunnskap, skape noko originalt og spesielt bygderetta? Denne spenninga prega også Lokalsamfunnsstudiet som er fokus her.

Lokalsamfunnsstudiet på 70-talet

Hausten 1972 starta det to-årige Lokalsamfunnsstudiet med to tilsette og om lag 15 studentar - og med ei skisse av ein studieplan. Dei to tilsette som fekk ansvar for undervisninga var Patrick N`Kube og Olav Randen. Patrick var flykting frå apartheid i Sør-Afrika og hadde lisensiatgrad i statsvitenskap frå Umeå Universitet. Olav var sosiolog frå Universitet i Oslo. For begge var dette første arbeidsplass. Studentane varierte stort i alder og bakgrunn; mange «kom og gjekk» i det uformelle systemet til den nye distriktshøgskulen. Medan lærarane hadde tradisjonell universitetsutdanning, var det forventat at denne utdanninga skulle vere noko anna – men kva var det?

Gunnar Øygard tok til som den første faste direktøren for distriktshøgskulane i Molde og Volda i 1971, med sete i Volda. Øygard var landbruksøkonom,

med bakgrunn som forskar og lærar ved Norges Landbrukshøgskule (NLH). Til DH Volda kom han frå bygdeutviklingsarbeid i Tanzania i NORAD-regi. Med sin bakgrunn frå den yrkesutdannande landbrukshøgskulen sette han stort fokus på innhald og opplegg for dei nye, i prinsippet yrkesretta utdanningane til den nye høgskulen, slik også for Lokalsamfunnsstudiet. Han tok kontakt med Jørgen Amdam i 1972, med spørsmål om han kunne hjelpe til med å utvikle studiet, mellom anna med ein klarare profil og ein meir gjennomarbeidd studieplan. Øygard hadde vore Amdam sin lærar i landbruksøkonomi, men kjende han og som studenttillitsvald og ikkje minst som leiar av ein studentkomité for vidareutvikling av studia ved NLH. Denne komiteen oppnådde faktisk at studietida blei utvida frå tre til fire år, og førte til ein del nytenking om studieinnhald, ikkje minst inspirert av studentopprøra frå 1968.

I 1972 var Amdam stipendiat i jordskiftefag ved NLH og med mål om å take lisensiatgraden i 1973. Ein del av studieplanen var deltaking på Nordplan i Stockholm. Denne eittårige utdanninga var ei vidareutdanning for skandinaviske planleggjarar, organisert som tre samlingar, kvar på ein månad. I Stockholm trefte han og blei god venn med Einar Ridderstrøm, arkitekt utdanna i Tyskland og i 1972 kommuneplanleggjar i Gol kommune. Det var naturleg å involvere Ridderstrøm i arbeidet med studieopplegg for Lokalsamfunnsstudiet. Amdam og Ridderstrøm leverte eit forslag med ein klar planleggingsprofil, og dette blei vedteke av DH-styret. To nye stillingar med spesielt ansvar for eit yrkesretta andre studieår blei lyst ut. Amdam og Ridderstrøm søkte, og begge blei tilsett våren 1973.

Hausten 1973 var det toårige lokalsamfunnsstudiet i full drift med om lag 35 studentar og fire tilsette; sosiolog og statsvitar med spesielt ansvar for første studieår og arkitekt og jordskifte kandidat med ansvar for det meir yrkes- og planleggingsretta andre studieåret. I tillegg hadde vi ein del ressursar til gjesteforelesarar og timelærarar. I realiteten var gjennomsnittsalderen på studentar og tilsette om lag den same og mange av studentane hadde yrkesbakgrunn og klare meiningar om kva vi skulle «drive på med». Sjølv om vi hadde ein rimeleg velfungerande studieplan, fortsette diskusjonen mellom tilsette og studentar. Skulle utdanninga vere ein variant av Kommunalhøgskulen i Oslo, med stor vekt på juss og kommunaløkonomi – eller noko nytt og originalt, bygd på nyare forskning og behova til bygdesamfunn? Vi tilsette ville det siste, men nokre av studentane ville at vi skulle satse på det sikre.

Planleggarutdanninga ved Høgskulen i Volda:

Frå Lokalsamfunnsstudium til Bachelor i samfunnsutvikling og Master i planlegging og leing

Konteksten er i denne samanhengen svært viktig. Kommunesamanslåingane på slutten av 1960-talet førte til større kommunar i bygde-Norge og også nye oppgåver. Kommunane hadde store behov for tilsette knytt til administrasjon, leing og ikkje minst planlegging. Bygningslova av 1965 påla alle kommunar å drive arealplanlegging. Det var nærliggande for oss å ta utgangspunkt i desse behova. Profildiskusjonen roa seg noko etter at vi fekk tilbakemelding frå tidlegare studentar som arbeidde i kommunar i lag med kommunalkandidatar. Rett nok kunne desse meir om juss og økonomi, men dei hadde store utfordringar med å forstå, og fungere i, dei til dels uformelle politisk-administrative prosessane. Våre DH-kandidatar takla dette på ein betre måte, og jussen lærte dei etter kvart, var tilbakemeldinga. Ja, etter at ein av kandidatane våre blei vald som ordførar blei vi av nokre omtalt som «ordførarutdanninga», sjølv om fakta på 1980- og 90-talet meir peika i retning av ei «rådmannutdanning».

Det som kjenneteiknar Lokalsamfunnsstudiet på 1980-talet var arbeidet med å finne retning og profil. På sett og vis var dette prega av forholdet mellom prosess og substans. Skulle vi i utdanninga legge mest vekt på opplæring i organisering av planleggings- og avgjerdsprosessar og deltaking, eller på faktisk kunnskap som lovgiving, kommunaløkonomi, demografi? «Ja takk, begge deler» var vel svaret i starten. Tilbakemeldingar frå studentar og kandidatar og erfaringane frå Rauma-prosjektet spesielt, endra fokuset sterkt i retning av prosess, medverknad og deltaking. Mellom anna var Ottar Brox sine bøker pensum.

Einar Ridderstrøm og Jørgen Amdam deltok frå 1975 på Nordplan sitt doktorgradsstudium med Gunnar Olsson som hovudlærer, der ein mellom anna la stor vekt på teoriane til Jürgen Habermas, John Friedmann og John Forester, noko som også kom til å prege deira faglege profil. Forholdet mellom prosess og substans – berekraftig deltaking og medverking blei sentralt, noko som kan illustrerast med figuren på neste side.

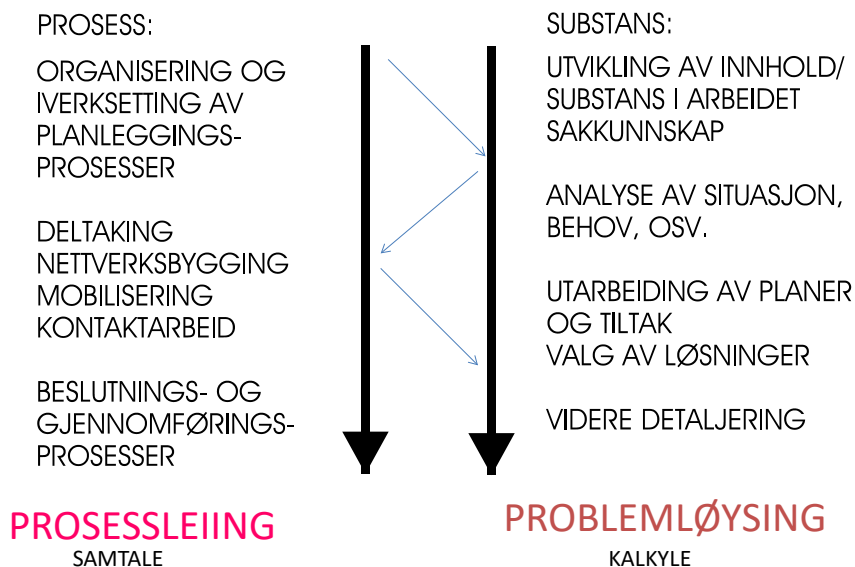
Mot slutten av 1970-talet var den to-årige utdanninga organisert ut frå eit klart berekraftperspektiv med integrasjon av fire faglege stolpar som grunnlag for planlegging og politikkkutforming:

- Sosiologi – Jon Olav Myklebust
- Samfunnsøkonomi – Jan Driveklepp

- Fysisk planlegging og struktur – Einar Ridderstrøm
- Planleggingsteori og metode – Jørgen Amdam

I tillegg hadde vi undervisning i kommunal økonomi og kommunal rett. Det var stor vekt på fleirfagleg undervisning, mellom anna gjennom lokalsamfunnsanalyse i tett samarbeid med case-kommunar.

FORHOLDET MELLOM PROSESS OG SUBSTANS

6

Illustrasjon hentet fra Amdam J. og N. Veggeland (1998): Teorier om samfunnsplanlegging. s. 83. Universitetsforlaget. Oslo. Gjengitt med tillatelse. © Universitetsforlaget/Amdam og Veggeland

Planleggarutdanninga ved Høgskulen i Volda:

Frå Lokalsamfunnsstudium til Bachelor i samfunnsutvikling og Master i planlegging og leing

Raumaprojektet

Tidleg på 1970-talet starta det fylkeskommunale el-verket til Møre og Romsdal fylkeskommune planlegging av kraftutbygging i Rauma/Ulvåavassdraget. Bygdefolk reagerte sterkt på dette, også med bakgrunn i Mardøla-aksjonen. Dei fekk økonomisk støtte frå fylkestinget, frå Miljøverndepartementet og andre for å lage ein alternativ plan for området. Lokale aktørar tok kontakt med Distriktshøgskulen i 1974 og spurde om vi kunne ta på oss oppdraget med å lage til ei integrert konsekvensanalyse av konsekvensane av ei utbygging, samt ein plan for utvikling av området utan kraftutbygging. Høgskulen tok på seg oppdraget, med Jørgen Amdam som prosjektleiar.

Prosjektet blei organisert på tvers av fagmiljø og involverte tilsette og studentar både på distriktshøgskulen og lærarskulen i Volda. Ein samordna framstilling av konsekvensar av kraftutbygging blei laga, samt eit utkast til ein alternativ plan. Det vart halde mange folkemøte, intervjugranskingar og liknande i området, med stor deltaking frå studentane. Mediestudentar laga òg ein film om området og konsekvensane av mogleg utbygging. Prosjektet var på mange måtar organisert etter prinsippa for «advokatplanlegging» der vi fungerte som hjelparar for bygdefolket mot det ressurssterke el-verket (Amdam og Veggeland 1981). Medverknad, deltaking, planlegging som mobiliserande prosess stod i fokus. Ei debattbok med tittelen «Vett mot Watt», basert på prosjektet, blei publisert på Det norske samlaget. Denne boka blei redigert av Lokalsamfunnsstudiet sin sosiolog Jon Olav Myklebust (1977).

Med grunnlag i dei omfattande utgreiingane som låg føre frå kraftutbyggar og frå vårt prosjekt vedtok fylkestinget i Møre og Romsdal med 37 mot 34 stemmer å ikkje sende konsesjonssøknad. Seinare blei det fremma forslag om varig vern av vassdraget og det er status i dag.

1980 talet – Konsolidering og vekst – kommunal planlegging og administrasjon

På 1980-talet opplevde fagmiljøet både konsolidering og nyskaping. Etter nesten 10 års drift var det to-årige studiet godt etablert. Tittelen blei justert for betre å spegle innhaldet. «Lokalsamfunnsstudiet» blei til «2-årig studium i kommunal planlegging og administrasjon». Innhaldet var stort sett som

tidlegare: Det første året gav ei allmenn innføring i sosiologi, økonomi og planlegging med vekt på lokale forhold. Det andre året var meir praktisk og handla om regionalt- og kommunalt nivå, med spesiell vekt på planlegging etter plan- og bygningslova. Det toårige studiet var også godkjent som generelt mellomfag.

Planane var klare for eit tredje år med ei meir omfattande oppgåve og/eller praksis og dette påbygget blei godkjent og iverksett som ei yrkesutdanning på linje med andre 3-årige høgskuleutdanningar. I 2003 blei den treårige utdanninga godkjend som bachelorgrad. På personalsida var det viktig at Jan Driveklepp blei vald til rektor for distriktshøgskulen og seinare vart stortingsrepresentant Petter Løvik tilsett som vikar. I tillegg til kontinuerleg studieutvikling var det to andre hendingar som påverka innhaldet og framtida til fagmiljøet og studiet: «Regioplan Nordvest» og forskingsaktivitetar organisert gjennom Møreforskning.

Regioplan Nordvest

I 1980 arrangerte vi ein fagkonferanse i Volda saman med kollegaer frå alle høgskular og universitet som hadde planleggarutdanning. I tillegg deltok representantar frå relevante departement, Kommunenes Sentralforbund og Norsk Institutt for By- og Regionalforskning (NIBR). Temaet for konferansen var utdanning innan samfunnsplanlegging. Jørgen Amdam hadde tidlegare vore aktiv i Samplan – Miljøverndepartementet sitt vidareutdanningskurs i samfunnsplanlegging, der han m.a. hadde vore leiar for styringsgruppa. Det var ei felles erkjenning at det var utdanna altfor få kommunale planleggarar, og mange som arbeidde som kommuneplanleggjarar hadde for dårleg kompetanse, spesielt når det gjaldt organisering og gjennomføring av planleggingsprosessar. På møtet vart det semje om at ei faggruppe med leiar av Samplan, Asle Farner som sekretær og Jørgen Amdam som leiar, skulle kome med forslag til tiltak som kunne betre denne situasjonen.

Utvalet la fram fleire forslag og spesielt fire av desse fekk varige konsekvensar:

- FUS – Forum for utdanning for samfunnsplanlegging – Ein fellesorganisasjon for fagmiljøa som underviser i samfunnsplanlegging.

Planleggarutdanninga ved Høgskulen i Volda:

Frå Lokalsamfunnsstudium til Bachelor i samfunnsutvikling og Master i planlegging og leiing

- Kommuneplankonferansen – Årlege samlingar for kommuneplanleggjarar.
- FKP (Forum for kommunal planlegging). Ein felles interesseorganisasjon for kommuneplanleggjarar.
- SEVS (Senter for etter- og vidareutdanning i samfunnsplanlegging) – eit råd og sams sekretariat for desse tiltaka, lagd til KS.

Gruppa foreslo også etablering av ei regional etter- og vidareutdanning i samfunnsplanlegging basert på ein tilpassa modell av Samplan – «Regionplan». Forslaget gjekk ut på at kvar landsdel skulle ha eit slikt kurs og at universitet/fagmiljø i regionane skulle ta ansvar for organisering og gjennomføring. Kurset skulle støttast økonomisk av departement og fylkeskommunar. I Volda tende fagmiljøet på ideen og allereie i 1984 inviterte vi kommunetilsette til det første kurset. Kurset var organisert med seks vekesamlingar, der ei av dei var ein ekskursjon. Tema var organisering og gjennomføring av planprosessar, kreativ problemløysing, prosjektorganisering, medverking, planleggingsteori- og metode, samfunns- og organisasjonsutvikling, samt leiing. Fagnivået var praktisk, men samstundes slikt at det kunne inngå i ein bachelor- eller mastergrad. Dei faktiske behova til og nytten for kommunale planleggarar var hovudfokus.

Vi fekk god tilgang på studentar, etter kvart frå heile landet. Studiet var tydeleg prosessorientert og førte til at Institutt for kommunal planlegging og administrasjon (KPA) fekk ei brei kontaktflate i kommune-Norge. Dette påverka også rekrutteringa til grunnutdanninga positivt og gjorde at kandidatane våre fekk gode jobbar. Regioplan blei og ein sentral del av masterutdanninga vi fekk løyve til å starte som forsøk (sjå seinare). Saman med mange utviklings- og forskingsprosjekt i regi av Møreforskning fekk vi ein klar fagleg profil som kan oppsummerast som «kommunikativ planlegging» eller meir praktisk «Kommuneplanlegging etter dugnadsmetoden».

Møreforskning

Den regionale forskingsstiftinga Møreforskning vart oppretta i 1980. Fylkeskommunen bidrog med eigar- og driftskapital. Hovudmålet var å fremje og organisere forskingsaktivitet i regionen. Det første prosjektet leia av Jørgen Amdam fokuserte på «Landbruk og fysisk planlegging» og fekk støtte frå både Norges landbruksvitenskapelige forskingsråd og frå Landbruksdepartementet.

Møreforskning blei for oss ein viktig støttespelar og organisator. Tidlegare prosjektaktivitet organisert gjennom Høgskulen, som Rauma-prosjektet, viste at organisasjonen ikkje var tilrettelagt for å administrere eksterne prosjekt. Med Møreforskning blei det enklare å styre prosjekt, samt å engasjere forskarar og anna personell.

I aukande grad fekk vi kontakt med kommunar, fylkeskommunar og departement som trengde hjelp til å organisere utviklingsprosjekt. Dei fleste av desse prosjekta var knytt til kommuneplanlegging og spesielt til organisering og gjennomføring av planprosessar. Motivering av politikarar og tilsette i kommunar var viktig, like eins medverknad frå innbyggjarar. Eit nøkkelprosjekt var «Kommuneplanlegging på kvinners vilkår» med oppdrag frå seks departement og med forsøk, opplæring og rettleiing i seks kommunar. I tillegg til å bruke Regioplan til opplæring av prosjektleiarar i kommunane, leverte vi aktiv støtte og følgeforskning i dei seks kommunane. Metodikken «Kommuneplanlegging etter dagnadsmetoden» var utvikla av oss gjennom forsøk i lokale kommunar. Kommunikativ planlegging var i fokus. Metodikken blei brukt i utviklingsarbeid knytt til næringsplanlegging, kommuneplanlegging og lokalsamfunnsutvikling, finansiert av kommunar, fylkeskommunar og departement.

På overgangen til 1990-talet fekk Møreforskning i oppdrag å evaluere frikommuneforsøka og spesielt frifylkeforsøka med samordning av næringsutvikling i Aust-Agder og Nordland. Evalueringa starta i 1988, men av politiske grunnar starta forsøket først i 1990 og varte til 1994. Dette blei det største prosjektet til Møreforskning i denne perioden.

Hamskiftet

I 1994 blei lærarskulen og DH i Volda slått saman. Dei institusjonelle rammene blei raskt endra, med høve til å tilsette professorar, forsøk med masterutdanning m.m. Institutt for kommunal planlegging og administrasjon (KPA), var rimeleg godt førebudd på denne endringa, med grunnlag i forskings- og utviklingsaktivitet, spesielt på 1980-talet. Fagmiljøet var også sterkt involvert i prosessen: Jan Driveklepp var prosjektleiar for samanslåinga og blei tilsett som direktør for den samanslåtte høgskulen. Studieåret 1993-94 var Jørgen Amdam gjesteforskar ved Universitetet i Galway, Irland. Våren 1994 blei han tilsett som den første professoren ved høgskulen og like

Planleggarutdanninga ved Høgskulen i Volda:

Frå Lokalsamfunnsstudium til Bachelor i samfunnsutvikling og Master i planlegging og leing

etter valt til prorektor med spesielt ansvar for undervisning og fagleg organisering og integrasjon. Samanslåinga førte til at instituttet fekk ansvar for samfunnsfag i lærarutdanningane og fekk namnet Institutt for planlegging, administrasjon og skuleretta samfunnsfag (IPAS)

Studenttalet hadde auka frå om lag 30 i 1973 til over 100 på heiltid og deltid kring 1990. Fagstaben på instituttet auka frå fire i 1973 til ni på heiltid- og deltid og med om lag fem tilsette på Møreforskning som arbeidde med prosjekt med klar fagkopling til instituttet. På 1990-talet rekrutterte Møreforskning over 10 samfunnsforskarar, og fem av desse blei etter kvart tilsett ved høgskulen. Profilen var likeins rimeleg klar; vi utdanna kommuneplanleggjarar og –administratorar med spesiell innsikt i å organisere og gjennomføre prosessar med stor vekt på berekraft, medverknad og kommunikasjon.

To bøker vi har utgitt illustrerer ei utviklinga frå teoretisk drøfting av kommunikativ planlegging på 1980-talet, til slik planlegging i praksis: Amdam og Veggeland (1981): «Planlegging for samfunnsending» med fleire seinare utgåver og Amdam og Amdam (1990): «Strategisk og mobiliserande planlegging». Frå berre å «snakke om» kommunikasjon og medverknad utvikla vi metodar for også å gjennomføre dette i praksis. Dette teoretiske grunnlaget var også ramma for det nasjonale og internasjonale forskingssamarbeidet kring år 2000, eksemplifisert med fagmiljøet si rolle i Forskningsrådet sitt regionalforskningsprogram.

Regionalforskningsprogrammet 1998–2003

I 1998 starta det (til no) siste omfattande regionalforskningsprogrammet i regi av Norges Forskningsråd (NFR). Den økonomiske ramma var om lag 30 mill. kr. finansiert av seks departement, og med eit programstyre leia av Professor Jørgen Amdam. Regionalforskningsprogrammet var både tematisk og territorielt organisert og aktiviserte det meste av regionalforskarar i Norge, inklusive Volda, Lillehammer og Tromsø. Funna blei rapportert i fire bøker publisert av forlaget Tapir. Professor Roar Amdam var ein av forskarane og redaktørane (Amdam & Bukve, 2004). Mellom premissane for programmet var at granskningane skulle ha hovudvekt på distrikta, medan storbyane skulle haldast utanfor. Dette var eit krav frå aktørane som finansierte programmet, men det skapte utfordringar fordi storbyane skapte viktige rammer for samfunns- og næringsaktivitet i mange av dei granska

områda. Gjennom aktiv dialog mellom programleiinga og forskarane fann vi fram til måtar å studere slike regionale samanhengar, om enn i noko avgrensa omfang. I si erfaringsoppsumming til programstyret i 2003 seier programstyreleiar dette (Amdam 2003):

Regionalforskningsprogrammet vart organisert med denne strukturen:

1. Tematiske prosjekt: næringsutvikling, menneske-stad, politikk og planlegging
2. Områderetta prosjekt: heilskapleg analyse av utfordringar m.m. i fem regionar
3. Nettverksprosjekt og doktorgradkurs
4. Formidlingstiltak

Av dei litt over 30 mill. kr vi har hatt til disposisjon til prosjektverksemd vart ca. 2/3 brukt til tematiske prosjekt og ca. 1/3 til områdeganskningar – respektive nettverksprosjekt då inkludert.

Mi hovuderfaring er at vi godt kunne ha organisert programmet med hovudfokus på områdestudiar og med tematisk forskning som knytte seg til desse. Men samstundes burde områdeperspektivet fokusere på fleire nivå enn det vi har gjort og utan avgrensinga mellom storby og distrikt som vi måtte ha ut frå oppdraget.

Utdanninga på 2000-talet

Då vi nærma oss tusenårsskiftet var det planfaglege miljøet på instituttet godt kjent rundt om i Kommune-Norge, og miljøet var i tillegg anerkjent internasjonalt. Vi deltok med framlegg på dei årlege konferansane til AESOP (Association of European Schools of Planning) rundt om i Europa og elles i verda når AESOP samarbeid med andre tilsvarande organisasjonar på andre kontinent om verdskonferansane. Volda-miljøet deltok i organiseringa av AESOP-konferansen då Universitetet i Bergen var vertskap for den årlege konferansen i 1999, og vi var i fleire år medlem av AESOP sin Teaching Prize Committee. Vi deltok også på seminara til ISSMR (International Society for Studies of Marginal Regions) som blei arrangert annakvart år, og stod som vertskap for seminaret i 2001. Seinare tok instituttet over leiar-skaperen og sekretærfunksjonen til denne organisasjonen.

Planleggarutdanninga ved Høgskulen i Volda:

Frå Lokalsamfunnsstudium til Bachelor i samfunnsutvikling og Master i planlegging og leiing

Opptak av master i samfunnsplanlegging

Rundt om i Kommune-Norge hadde dei merka seg bøkene vi hadde skrivne planlegging som reiskap for samfunnsutvikling. Bøkene var basert på ei lang rekke aksjonsforskningsprosjekt knytt til næring, bygd, stad, og ikkje minst nærmiljøutvikling. Mange av desse prosjekta var del av nasjonale program. På slutten av 1990-talet blei det snakka om å innføre dei internasjonale gradene bachelor og master også i Norge. Asle Moltumyr, som då jobba i Miljøverndepartementet, og som vi kjente godt frå mellom anna dei nasjonale nærmiljøprogramma, hadde fanga opp at det var på gang ei nasjonal forsøksordning med mastergrader. Han fekk med seg noko pengar frå departementet og kom til Volda med oppdrag om å lage Norge sin første master i samfunnsplanlegging. Med seg frå instituttet fekk han Roar Amdam, som hadde lang fartstid frå Møreforskning og som då hadde blitt tilsett på instituttet som professor i samfunnsplanlegging og leiing. Saman utarbeidde dei ein studieplan som bestod av modular kvar på 10 vekttal (30 studiepoeng), der to var obligatoriske:

- *Fellesmodulen i samfunnsplanlegging*. Ei vidareutvikling av det eksisterande kurset/emnet Regional planlegging og utvikling (Regioplan)
- *Integrasjonsmodulen med masteroppgåve*. Oppgåveskriving inkludert metode (eit heilt nytt emne)

Vidare kunne studentane søke om innpassing av andre vidareutdanningar, og dei kunne velje vidareutdanningar på instituttet/høgskulen:

- Offentleg organisering og leiing (ei vidareutvikling av eit eksisterande emne)
- Kommunal leiing (eit nytt emne)
- Lokal planlegging og Agenda 21 (eit nytt emne)
- Kriminalitetsførebygging (eit nytt emne)
- Livsløpsperspektiv i samfunnsplanlegging (eit nytt emne)

Det vart innført eige opptak til Integrasjonsmodulen med masteroppgåve, og opptaket blei avgrensa til 20 studentar. Alle dei andre modulane kunne takast som sjølvstendige vidareutdanningseiningar.

Jørgen Amdam, Roar Amdam og Grethe Mattland Olsen

Studieplanen blei godkjent og forsøket kom i gang, og det første kullet vart ferdig i 2001. Etter prøveordninga blei studiet evaluert. Studiet blei deretter godkjent av departementet og gjort permanent.

Måten vi valde å organisere studiet på, og særleg det å inkludere metodeundervisinga i fellesmodulen, nært knytt til oppgåveskrivinga, gav ein svært høg gjennomføringsprosent dei første åra. Etter nokre år fekk vi krav frå Høgskolen om å organisere mastergraden i emne på 15 studiepoeng. Då blei metodeundervisinga lagt til eit eige emne, men gjennomføringsprosenten blei lågare.

Mastergraden i *samfunnsplanlegging og leiing* var den første mastergraden som vart oppretta ved Høgskulen i Volda. Dette gav eit forsprang, og førte til at ein rekrutterte kandidatar innanfor eit breitt felt. Etter kvart som det vart oppretta andre mastergradar på avdelinga og elles ved HVO, såg vi at det blei færre kandidatar innan enkelte tema. Mest tydeleg såg vi dette innanfor tema ungdomsarbeid og barnevern, der studentane naturleg nok søkte seg til masteren som vart oppretta ved Institutt for sosialfag i 2006, og som hadde tittelen «Master i meistring og myndiggjering».

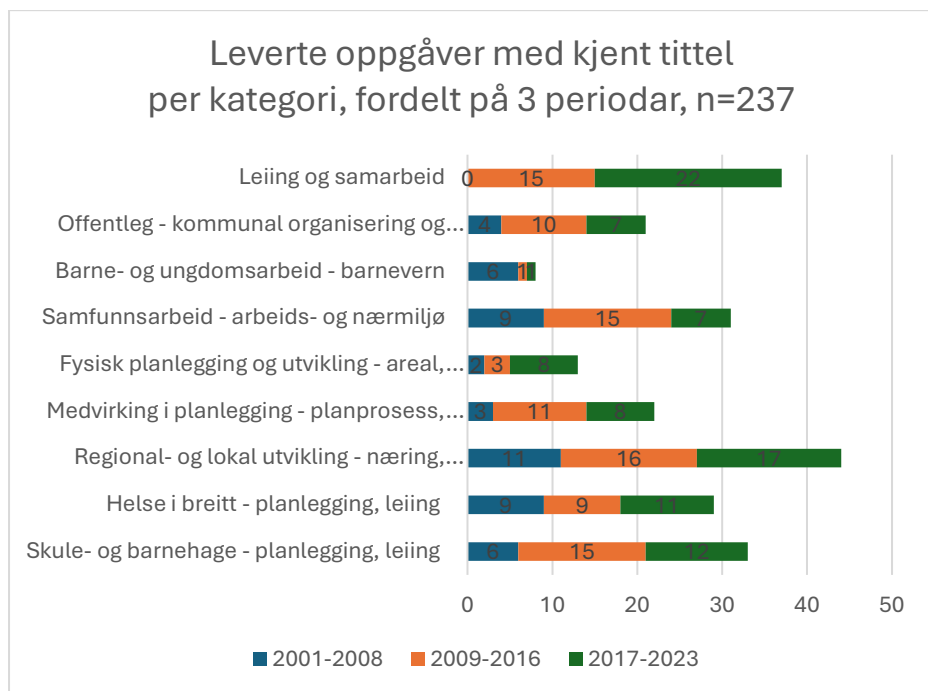
Planleggarutdanninga ved Høgskulen i Volda:

Frå Lokalsamfunnsstudium til Bachelor i samfunnsutvikling og Master i planlegging og leing

Seks av dei åtte mastergradstudentene – av dei første som tok masterutdanning ved Høgskulen i Volda i 2001. Fra venstre: Lise Catrine Askeland, Henning Berby, Kolbein Halkjelsvik, Rune Haugen, Ulla Higdem og Cecilie Wilhelmsen. Randi Eikeland og Geir Liavåg Strand var ikke til stede da bildet ble tatt. (Kjelde: Høgskulen i Volda sine nettsider <https://www.hivolda.no/info-til-alle/utdanning-forut-sin-tid>) Fotograf Kristian Fuglseth

Når det gjeld målgruppa for mastergraden, var vi bevisste på at det å rekruttere berre våre eigne bachelor-studentar ville gi for få studentar. Derfor la vi frå første stund av opp til å rekruttere studentar som er utdanna som legar, sjukepleiarar, lærar, lektorar, politi og andre profesjonar, og som har kome over i leiande stillingar eller som ønskte seg over i slike stillingar. Felles for desse er at dei kan sitt profesjonsfag, at dei sit i posisjonar som påverkar samfunnsutviklinga, men at dei kan lite om samfunnsplanlegging og leing. Som figuren viser, finn ein flest masteroppgåver innan kategoriar som kan knytast opp mot ulike former.

Figuren over viser talet på fullførte mastergradar inndelt etter tema i tre ulike tidsepokar

for leiting, anten det er innan skule og barnehage, helse, leiting og samarbeid eller offentleg kommunal organisering og leiting. Heile 142 av dei totalt 249 kandidatar som har tatt mastergrad hos oss, har skrive oppgåver som handlar om leiting. Kanskje kan dette sjåast i samanheng med at dei aller fleste av masterkandidatane har vore i arbeid og at arbeidsgjevar ville at kandidaten skulle skrive om eit tema som hadde relevans i dagleg virke? Ein kan elles sjå at tema innan regional og lokal utvikling utgjer heile 44 kandidatar, fordelt relativt jamt ut over heile perioden. Oppgåver knytt til lokalsamfunnsutvikling og medverknad i planprosessar, utgjer 22 kandidatar. Om ein forsøker å sjå endring i val av tema over tid, kan det sjå ut som at vi har ein nedgang i oppgåver med planlegging som tema og ein auke i oppgåver knytt til ulike former for leiting.

Planleggarutdanninga ved Høgskulen i Volda:

Frå Lokalsamfunnsstudium til Bachelor i samfunnsutvikling og Master i planlegging og leiing

Svært mange av kandidatane har ønskt å skrive om tema knytt til eige arbeidsplass. Dette har, med nokre få unntak, ført til at masterkandidatane våre i liten grad har vore knytt til pågåande forskingsprosjekt ved instituttet. Det er likevel eit mål å involvere fleire studentar i forskinga som går føre seg ved instituttet.

Fleire av studentane våre har fullført doktorgrad etter å tatt master hos oss. Som ein parentes her kan vi skyte inn at i 2023 blei Elisabeth Busengdal den første studenten som tok doktorgrad ved høgskulen etter å ha tatt både bachelorgraden og mastergraden ved utdanninga i Volda. I snitt har omlag 10 studentar fullført mastergraden kvar år sidan oppstarten. Svært mange sit no i leiande stillingar rundt om i offentleg sektor, og mange har blitt tilsett i akademia.

Både før og etter opprettinga av mastergraden har New Public Management dominert både styring og leiing i offentleg sektor. Dette har medført både aukande fragmentering og ansvarsfråskrivning mellom sektorar og administrative einingar. Praksisen kjem til syne i det som blir kalla silotenking, einingsegoisme og svarteperspel (Pollitt & Bouckaert, 2017; Pollitt, 2002; Christensen & Lægreid, 2004: 13). Ein manglande samarbeidskultur i praksisfeltet har ført til at hovudmålet med mykje av undervisninga i mastergraden har vore å utfordre studentane sin samhandlingskompetanse. Gjennom førelesingar om heilskapstenking og om samarbeidsdriven planlegging og innovasjon, kombinert med at studentane i plenum har presentert innhaldet i jobbane sine, utfordrar vi studentane sine kunnskapar, haldningar, ferdigheiter og handlingar. Studentane oppfattar dette som svært givande og dannande, og vi reknar det som eit av suksesskriterina i mastergraden. Mastergraden har også fått gode skår på dei årlege studentbarometera.

Folkehelseforskning – frå nærmiljøarbeid til pandemihandtering

Kompetansen som instituttet hadde opparbeid seg på bruk av planlegging for å fremme sektor- og nivåovergripande utvikling i nærmiljø og i andre samanhengar, vart etter kvart etterspurd også i folkehelsearbeidet. Som for andre politikkområde handlar folkehelsearbeid om politikktutforming, organiseringa av partnerskap, planprosessar og borgardeltaking. Slik kan ein oppnå både institusjonell handlingskapasitet og demokratisk legitimitet. Volda-miljøet blei trekte med som planleggingsekspertar og evaluatarar i mange folkehelseprogram både lokalt og nasjonalt. Det største prosjektet var

eit EU-finansiert program med 32 partnarar frå åtte land rundt den Baltiske sjøen (HEPRO). Prosjektet resulterte i boka *Planning in Health Promotion Work. An empowerment model* (Amdam, 2011). Her må det også leggjast til at instituttet har vore med i ei gruppe med forskarar frå Høgskulen i Molde, Høgskulen i Volda, NTNU Ålesund og Møre og Romsdal helseføretak som har granske samarbeidet mellom helseføretaket og kommunane i Møre og Romdal før, under og etter koronapandemien som råka Norge i 2020. Ein hovudkonklusjon er at pandemihandteringa i fylket står fram som eit vellykka folkehelsearbeid med tillitsfullt og konstruktivt samarbeid mellom forvaltningsnivåa, sektorane og borgarane (Amdam et al. (red.) Under publisering).

Vidareutdanninga Helse og omsorg i plan (Helomplan)

I opprettinga av vidareutdanninga Helse og omsorg i plan, var Asle Moltumyr igjen ein sentral person. Han arbeidde då i Helsedirektoratet. Denne vidareutdanninga var eit femårig prosjekt frå 2011-2011 i regi av KS og Senter for etter- og vidareutdanning i samfunnsplanlegging (SEVS), finansiert med støtte frå Helsedirektoratet. Høgskulen i Volda representert med vårt institutt blei saman med fire andre institusjonar plukka ut til å gjennomføre utdanninga.

Emneplanen, pensum og eksamensform blei utvikla i fellesskap, men institusjonane hadde sjølvstendig ansvar for sine emne. Vidareutdanninga var eit eittårig masteremne på 30 studiepoeng, gjennomført med samlingar knytt til deltakande høgskular og universitetet.

Målgruppa for studiet var personar i kommunar, fylkeskommunar, helseføretak og hos statsforvaltarane, både dei som hadde ansvar for planlegging og planprosessar generelt, og dei som hadde implementering av samhandlingsreforma, helse- og omsorgslova og folkehelselova som ei viktig oppgåve.

Norsk institutt for by- og regionforskning (NIBR) hadde ansvaret for å følgeevaluere gjennomføringa av vidareutdanninga. Hovudfokuset i evalueringa var i kva grad utdanninga skapte ringverknadar ved å styrke deltakaranes og deira organisasjonars evne til å fremje folkehelse ved å forankre kommunale og regionale folkehelseiltak gjennom bruk av plan- og bygningsloven, og å til å bygge plan- og prosesskompetanse i helsesektoren. I rapporten om sluttevalueringa skriv Hofstad og Bergsli (2016) at desse

Planleggarutdanninga ved Høgskulen i Volda:

Frå Lokalsamfunnsstudium til Bachelor i samfunnsutvikling og Master i planlegging og leiing

krava/måla til ein viss grad blei oppnådd, men at grad av ringverknad i stor grad var avhengig av om organisjonane dei jobba i hadde med fleire studentar på kurset. Etter at opplegget i lag med KS vart fullført, danna innhaldet i kurset grunnlag for oppretting av nye masteremne; *Planlegging og organisering i offentleg sektor*, 1 og 2.

Etter- og vidareutdanning i prosessleiing

I 2002 tok Forum for utdanning samfunnsplanlegging initiativ til å opprette eit kurs i prosessleiing. Oppdraget blei gitt til Tor Skogstad, utdanna samfunnsplanleggar ved UiT, som hadde etablert firmaet *Utviklingskompetanse AS*. Det blei etablert eit samarbeid med vårt institutt med den arbeidsdelinga at firmaet hans tilbyr dette som etterutdanningskurs og at Høgskulen i Volda gir tilbod til studentane om å melde seg til eksamen og få kurset godkjent som vidareutdanning med 15. studiepoeng. Som vidareutdanning har kurset både ein bachelor og master variant. I læringsmåla blir det lagt vekt på å formidle at ulike metodar/teknikkar for medverking og kreativitet må ha eit formål om å bidra til ny kunnskap, kompetanseutvikling og samskaping, og at slike teknikkar difor må sjåast i samanheng med eksisterande plan- og styringssystem i organisasjonane. Utan slik forankring blir bruken av teknikane meir som ei hending utan varige verknader. Dette blir særleg vektlagt både i rettleiinga og vurderinga av studentanes prosessplanar.

Sidan oppstarten har Utviklingskompetanse AS:

- Gjennomført 72 kurs, frå Arendal i sør til Hammerfest i nord.
- Hatt 1800 deltakarar, som har fått tildelt kursbevis av Utviklingskompetanse og oppdragsgjevar (etterutdanning).
- Over 700 av deltakarane har gjennomført kurset med valfri eksamen på master- eller bachelornivå (15. studiepoeng) ved Høgskulen i Volda (vidareutdanning).
- Over 700 prosessplanar for deltakaranes eigne utviklingsprosjekt er dermed blitt utarbeidde, under rettleiing.

Kurset blir gjennomført med 3 samlingar på 2+3+2 dagar, alternativt med fysiske samlingar eller i en kombinasjon av fysiske og digitale kurssamlingar. Organiseringa med valfri eksamen ved Høgskulen i Volda og Utviklingskompetanse sitt utstrekke samarbeid med oppdragsgjevarane om skredarsaum av kurset, har vore ein suksessfaktor. Fordi Tor Skogstad er i ferd

med å bli pensjonist, vert dette kurset ikkje halde fram i noverande form. Ved vårt instituttet har vi no ei tilsvarande vidareutdanning i emnet Prosessleiing og prosjektdesign, som blir gitt som valfritt emne til studentar på bachelor og masternivå.

Frå KPA til Bachelor i planlegging og administrasjon

Heile 90-talet og 2000-talet fram til 2023 vart bacheloren gjennomført etter nokolunde same mal, men med mindre endringar i form av at nye emne kom til, og nokre forsvann. Staben var i mange år både mannsdominert og stabil. I tillegg til før nemnde Jan Driveklepp, Jon Olav Myklebust, Jørgen og Roar Amdam, underviste siviløkonomane Inge Dyrhol og Odd Hogne Staurset i kommunal og regional økonomi. Geografane Sveinung Parr Dimmen og Nils Magne Magerøy underviste i emne knytt til planlegging, og statsvitar Klaus Egge i stats- og kommunalkunnskap og organisasjonsteori. Ein har i heile denne perioden også kunne ta første året i bachelorutdanninga som ei årseining i samfunnsvitskap.

Utover 2000-talet opna det seg moglegheiter for nyrekruttering av tilsette, noko som kunne sjåast i samheng med at fleire gjekk over til å undervise på masterutdanninga. Først i 2005 – etter meir enn 30 års virke – tilsette instituttet si første kvinne; professor Nathalie Homlong, geograf frå Østerrike og med særleg kompetanse knytt til EU og regional utvikling. Førstelektor og sosiolog Magnar Hjertenæs vart rekruttert inn frå «Kyrkjefag» i 2006. Han hadde lenge ansvar for undervisninga i sosiologi, og utvikla etter kvart også emnet «Grunnleggjande innføring i leiing» og eit eige emne i «Vitskapsteori og metode» på bachelornivå. Førstelektor og geograf Grethe Mattland Olsen vart tilsett ved instituttet i 2012 og har utvikla og undervist i fleire av planleggingsemna på bachelorgraden, i tillegg til å ha hatt ansvar for kurset i skrivning av bacheloroppgåve. Dosent og statsvitar Randi Bergem vart rekruttert frå Møreforskning og har særleg via undervisning og forskning til folkehelseområdet. Førsteamanuensis og geograf Kjersti Straume vart også rekruttert inn frå Møreforskning. Ho disputerte i 2016 med doktorgrad i geografiske informasjonssystem, noko som gav grunnlag for å utarbeide eigne kurs i Arealplanlegging og Gis i lag med førstelektor Gro Anita Bårdseth, master i samfunnsplanlegging frå HVO og som vart rekruttert, etter mellom anna å ha vore tilsett som planleggar i Ørsta kommune. Førsteamanuensane Ellen Strøm Synnevåg og Kolbein Halkjelsvik har begge vore

Planleggarutdanninga ved Høgskulen i Volda:

Frå Lokalsamfunnsstudium til Bachelor i samfunnsutvikling og Master i planlegging og leing stipendiatar ved instituttet og sidan gått over i undervisnings- og forskarstillingar ved instituttet.

Professor og statsvitar Bjarte Folkestad vart i 2018 rekruttert inn frå Forskningsstiftelsen Rokkansenteret/Norce i Bergen, og har styrka fagområda innanfor tema som lokaldemokrati. Bjarte Folkestad er også den som representerer instituttet hyppigast i media, som valforskar.

Dei siste åra har ein fått utvida kompetansen i juss, som i mange år har vore førstelektor Bernt Olav Øvregård sitt ansvarsområde, med høgskulelektor Ingvild Sande Lillebø. Øvregård har særleg drive med nettbasert undervisning i offentleg rett. Dosent og statsvitar Alf Roger Djupvik, Dosent og sosiolog Lars Julius Halvorsen og førstelektor Leif Jostein Longvanes er blant dei siste tilskota. Frå å vere ein mannsdominert stab i det førre århundret, består staben no av 10 menn og 11 kvinner, medrekna dei som har ansvar for den skuleretta delen av instituttet.

Møreforskning Volda, som i alle år hadde eit nært samarbeid med KPA og seinare IPAS både når det gjaldt undervisning og som samarbeidspart på forskings- og evalueringoppdrag, vart lagt ned i 2017. Som det går fram av oversikta over, har mange av dei som starta si karriere på Møreforskning etter kvart blitt rekruttert til instituttet. På mange måtar kan ein seie at oppdraga og erfaringane frå Møreforskning, fungerte som ein god skule i prosess, medverknad og deltaking som i alle desse åra har vore den dominerande profilen i både bachelor- og masterutdanningane.

Frå Bachelor i planlegging og administrasjon til Bachelor i samfunnsutvikling

Frå 2012 og framover opplevde vi ei vesentleg auke i talet på studentar på bachelorgraden og tala har halde seg jamt gode fram til slutten av «korona-perioden» i 2023. Dette gjorde at ein gjennom valfrie emne kunne spisse utdanninga inn mot to ulike løyper, ei planretning med fordjuping i GIS og fysisk planlegging og ei meir administrativ retning, med leing. Bachelorstudiet har gradvis vorte supplert med «verktøyfag» som til dømes juss og GIS. Bacheloren vart evaluert i 2016 noko som gav grunnlag for mindre revisjon innan einskilde emne.

I 2022 og 23, har vi gjennomført ein meir omfattande revisjonsprosess. Vi har gått bort frå store og omfattande 30 stp. emne på første studieår og har

organisert og delt emna inn i 10 stp. emne første studieår og hausten andre studieår. Bachelorgraden har no vorte organisert i 3 ulike søyler som er gjennomgåande for alle tre studieåra. Desse er:

- Samfunnsplanlegging – på lokalt og regionalt nivå (PLA 101, 102, 121 og 231)
- Governance/styring - Styringssystem, samstyring, demokrati-utøving og politikk – rolleforståing (GOV 101, 102, 121 og 231)
- Prosesskompetanse - Omstilling, prosessleing, kommunikasjon, sosialt entreprenørskap, nyskaping og digitalisering (Pro 101, 102, 121 og 231)

I den nye modellen vert det lagt meir vekt på å synleggjere berekrafttematikken i dei ulike emna. Det er også meir fokus på prosessleing og på reiskapsfag som GIS og juss, desse inngår no som obligatoriske emne. Lokalsamfunnsanalysen som før var eit tverrfagleg emne på våren første studieåret, er no blitt eit eige emne, der ein legg meir vekt på å gi studentane kunnskap i å gjennomføre prosjektarbeid og undersøkingar i utvalde lokalsamfunn. Den nye modellen har gitt noko mindre plass til dei tradisjonelle samfunnsfaga.

I vårsemester 2. og 3. studieår består studietilbodet av valfrie emne. Studentane kan velje studieopphald eller praksis i utlandet. Som valemne tilbyr vi innføring i leing, og fordjuping i arealplanlegging, kartkunnskap og GIS. I tillegg til at ein kan innpasse andre emne som vert gitt ved HVO eller ved andre høgskular og universitet.

Rekrutteringa av studentar har endra seg. Medan utdanninga i dei første åra i stor grad rekrutterte kandidatane som gjerne hadde «nokre år på baken», er det no fleire som kjem rett frå vidaregåande. IPAS har også vore og er aktuelt for folk som ønskjer omskolering. Sjølv om dei fleste kjem frå Møre og Romsdal og nabofylket i sør, rekrutterer vi også på nasjonalt nivå.

I samband med ei evaluering av bachelorgraden i 2016 vart det gjort ei kartlegging av kva sektor kandidatane våre arbeidde i. Litt overraskande viste denne at heile 40% jobba i privat sektor. I tillegg til dei tradisjonelle stillingane som planleggjar og saksutgreiar i kommunar og fylke, finn ein

Planleggarutdanninga ved Høgskulen i Volda:

Frå Lokalsamfunnsstudium til Bachelor i samfunnsutvikling og Master i planlegging og leiing

mellom anna også kandidatar i yrke som mannskapskoordinatorar innan maritim sektor, arkivarar, bibliotekarar, eigedomsforvaltarar, kunderåd-gjevarar i bank og innanfor handel og sørvis elles.

Utoverretta aktivitetar

Vi har frå starten av studia lagt vekt på å gi studentane våre erfaringar frå feltarbeid og møte med praksisfeltet. Lokalsamfunnsanalyse er allereie omtalt som eige emne.

Plan i praksis-dagen kombinerer dagsekskursjon med møte med politikarar, planleggjarar, næringsliv og grunneigarar. Studentane får innsyn i framveksten av Volda-samfunnet, og samstundes ei innføring i aktuelle plan-saker. Vi har hatt eit nært samarbeid med Universell ved NTNU og har arrangert *Tverrfagleg veke i Universell utforming årleg*. Ein har nytta egne krefter og inviterte gjesteforelesarar, i tillegg til at studentane har kartlagt universell utforming på ulike stader i kommunen. Dei siste åra har fagmiljøet samarbeidd tett med Læringsverkstaden som er HVO sin støttetteneste og læringsressurs for digital utvikling og studiekvalitet ved HVO. Her har studentane lært å presentere prosjekta sine i form av heimesider eller som film. Filmane har blitt nytta i Volda kommune sitt arbeid med å gjere Volda sentrum meir eldrevennleg.

Også emnet *Lokalsamfunnsutvikling og planlegging* på tredje året har hatt årlege prosjektarbeid, i samarbeid med kommunane rundt oss. Her har studentane gjennomført medverknadsprosessar som igjen har kome til nytte i kommunane sine planarbeid. På tredje året vert det også arrangert ein studietur til Maritime klynge, der vi har fordjupa oss i skips- og utstyrs-industrien og den rolla som denne har hatt for utviklinga av regionen.

I tillegg får studentane tilbod om å vere med på ei vekes studietur til eit av landa innanfor EU, der målet er å sjå på korleis EU sine støtteordningar bidreg til vekst og utvikling.

Leiarkurs i regi av IPAS

Dei siste 14 åra har vi hatt ekstern aktivitet i form av leiaropplæring. Hausten 2010 vart det inngått ein avtale mellom Høgskulen i Volda og Skodje kommune om ei leiaropplæring for leiarar i kommunen. Opplegget skulle gå over 3 semester fram desember 2011. Leiaropplæringa baserte seg på samlingar

med undervising og gruppearbeid, lesing av fagstoff, rettleiing og sjølvstendig arbeid mellom samlingane. Opplegget fungerer i utgangspunktet som etterutdanning (fagleg påfyll utan formell kompetanse), men den enkelte deltakaren fekk vil få tilbod om å ta gjere dette til vidareutdanning på masternivå (formell kompetanse i form av 15 studiepoeng). Variantar av ei slikt opplegg har seinare vore gjennomført i samarbeid med Ulstein kommune (2011-12), Møre og Romsdal fylkeskommune (3 kurs i perioden 2011-14), Sunnmøre politidistrikt (2013-14), Ørsta vidaregåande skule (2021-2023) og Vestnes kommune (2024-25).

Våren 2011 vart det også etablert eit samarbeid med Maritim foreining for Søre Sunnmøre (Mafoss) og eit leiarkurs for fagarbeidarar som etter kvart hadde fått leiaransvar som avdelingsleiarar, lagerleiar, kontorleiar, arbeidsformenn, prosjektleiarar eller andre tilsvarande leiaroppgåver på operativt nivå. Kurset var i utgangspunkt lagt opp som 8 temasamlingar (4 timar). Til kvar samling var det ein artikkel eller bokkapittel å lese, undervising, gruppearbeid og plenumsdiskusjonar. Deltakarane leverte også to korte refleksjonsnotat.

I perioden 2011–16 vart det gjennomført 5 slike kurs. Samstundes vart det frå hausten 2013 utvikla eit emne på 15 studiepoeng i leiing på bachelornivå, ei vidareutvikling av Mafoss-kurset. Deltakarane på Mafoss-kursa fekk etter dette høve til å utvide si deltaking (i det påfølgande semesteret) slik at dei kunne ta eksamen, men berre nokre få deltakarar nytta seg av dette tilbodet. Våren 2020, etter at koronapandemien råka oss, vart det i samarbeid med Mafoss laga digitale versjonar av både det opphavlege Mafoss-kurset og utvidingsdelen. Kursopplegget, med utvidingsdelen, vart gjennomført tre gongar i perioden frå 2020-22. Om lag halvparten av desse deltakarane tok eksamen.

Avdelinga har i heile 23 år samarbeidd med Høgskulane I Molde og Ålesund om vidareutdanning i leiing for tilsette i helse- og sosialtjenestene (LISS). Dette er eit tilbod som har rekruttert svært godt. Instituttet samarbeider også med NTNU og Høyskolen i Molde om ein *Master i helseledelse*. Masteren kan takast over 7 semester, noko som gjer at den er eigna til å kombinerast med jobb. Her bidreg Volda-tilsette med undervising i leiing og i metode. I tillegg har ein rettleiing på masteroppgåver.

Avsluttande refleksjonar

Mykje har endra seg på dei 50 åra Høgskulen har uteksaminert kandidatar med kompetanse innan planlegging. Kapittelet illustrerer på ulike vis korleis studietilbodet har utvikla seg i takt med endringar i samfunnet, men her kan ein spesielt legge merke til at heilt frå starten av har studiet vektlagt både dei fysiske, sosiale og økonomiske dimensjonane i samfunnsutviklinga, og det har vore framheva korleis planlegging som reiskap kan utforme berekraftig politikk og legitimere politikk og planar. Prinsippet om berekraftig samfunnsutvikling blei lagt til grunn for utdanninga lenge før det blei innarbeid i offentleg politikk som eit overordna mål. Kunnskap i fag som økonomi, sosiologi, geografi, jus og statsvitskap har vore viktige, men fokuset har vore på prosesskompetanse. Det vil seie å ha *kunnskap* om fag, planlegging og politiske prosessar, å erkjenne *verdien* av medverknad og demokrati, å ha *ferdigheiter* til å kommunisere og å samarbeide med andre, og å ha evne til å omsette planar til *handling*. Med dei samfunnskrisene vi opplever for tida, er slik kompetanse viktigare no enn nokon gong før. På den andre sida har kompetanse innan dei såkalla verktøyfaga som GIS etter kvart vorte meir og meir etterspurd ute i kommunane, og har auka mogleghetene til kandidatane våre for å få innpass i arbeidsmarknaden. Vi opplever såleis at den måten studiet kombinerer dei ulike formene for kompetanse, er gunstig.

Kapittelet viser vidare at studietilbodet har utvikla seg og vorte forma etter kompetansen og interessefelte til dei tilsette, og mange tilsette har jobba heile sitt yrkesaktive liv på instituttet eller Møreforsking. Møreforsking har spela ei vesentleg rolle som rekrutteringskjelde og har vore ein viktig «forskar-skule» for mange på instituttet. Samstundes har utdanningane vorte supplert med folk utanfrå som også har spelt ei viktig rolle i fornyinga av studietilboda og utviding av tema for forskinga. Særleg kan nemnast forskning innan Smart-City i samarbeid med Ålesund kommune og NTNU, og valforskning.

Masterutdanninga vår på deltid rekrutterer godt, og særleg fordi den lett let seg kombinere med anna arbeid. Utfordringa framover er rekruttering på bachelor. Nedgang i kulla som går ut av vidaregåande og stor etterspørsel etter arbeidskraft, verkar inn på søkinga. På den andre sida er ungdom oppteken av grøn omstilling og berekraft og etterspørselen etter planleggingskompetanse er stor.

Litteratur

Amdam J. og N. Veggeland (1981). *Planlegging for samfunnsendring. Innføring i teorier om samfunnsplanlegging*. Oslo: Universitetsforlaget.

Amdam, J. (2003). *VIDAREFØRING AV REGIONALFORSKING*. Notat. HVO.

Amdam, J. og R. Amdam (1990). *Strategisk og mobiliserande planlegging. Kommuneplanlegging etter dugnadsmetoden*. Oslo: Det norske samlaget.

Amdam, R. (2011). *Planning in health promotion work. An empowerment model*. Abingdon, Oxon and New York: Routledge.

Amdam, R. og O. Bukve (red.) 2004. *Det regionalpolitiske regimeskiftet – tilfellet Norge*. Trondheim: Tapir akademisk forlag.

Amdam, R., A. S. A. Larsen, S. M. K. Nerland og B. K. Teige (red.) Bok under publisering. *Koronapandemien sine mange ansikt: historier frå lokale krisesarbeid*.

Christensen, T. & Læg Reid, P. (2004). *The fragmented state – the challenges of combining efficiency, institutional norms and democracy. Working paper 3 – 2004*. Bergen: Stein Rokkan centre for social studies. <https://norcere-search.brage.unit.no/norcere-search-xmlui/bitstream/handle/1956/1369/N03-04%5B1%5D.pdf>

Hallaråker, P. og F. F. Birkeland (1981). *Distriktshøgskulen i Volda. 1970 – 1980*. DH Volda Skrift nr. 5. Volda.

Hofstad, H. og H. Bergsli (2016). *Sluttevaluering av Helse og omsorg i plan: Status og ringvirkninger 2012-2015*. NIBR-rapport 2016:9.

Myklebust, J. O. (1977). *Vett mot Watt*. Oslo: Det norske samlaget.

Pollitt, C. & G. Bouckaert, (2000). *Public Management Reform: A Comparative Analysis - New Public Management, Governance, and the Neo-Weberian State*. Oxford: Oxford University Press.

Pollitt, C. (2002). *The new public management in international perspective – An analysis of impacts and effects*. I: McLaughlin, K., Osborne, S. P. &

Planleggarutdanninga ved Høgskulen i Volda:

Frå Lokalsamfunnsstudium til Bachelor i samfunnsutvikling og Master i planlegging og leiing

Ferlie, E. (red.) *New public management. Current trends and future prospects*. London: Routledge.